

Příběh pana ing. Jaromíra Lisého

Z vyprávění, které bylo natočeno žáky ZŠ

U Santošky 1, Praha 5 , dne 8. dubna 2015 v zasedací
síni Obvodního úřadu Prahy 5

Dětství a mládí na Slovensku

Pan Lisý se narodil v Praze, 3. 3. 1921, ale vyrostl na Slovensku

...Můj otec byl voják, který narukoval ještě za Rakouska, potom ho zastihla 1. světová válka, ...Když skončila válka, otec zůstal v armádě, která se tvořila. Pro něj ty boje ještě neskončily, protože z Maďarska přešel na východní Slovensko Bela Kun a chtěl tam zakládat nějaké republiky sovětského typu. Takže hranice mladé republiky nebyly ještě tak pevně stanovené a bylo je třeba vojensky zajistit. Takže otec trávil ty první poválečné roky na Slovensku a potom už tam zůstal, a to v Košicích, tam byl 32. pěší pluk gardský, podle Lago di Garda.... Košice byly v době mého mládí takové mnohojazyčné, mnohonárodnostní město. Byli tam Češi, Slováci, Maďaři, Židé, žili tam v naprosté shodě, nabyly mezi nimi žádné třenice.

Pan Lisý zavzpomínal na školní léta v Košicích a Prešově

....Na reálném gymnáziu byli profesori většinou Češi, třídní profesor Dr. Sovák učil matematiku, potom tam byl nějaký profesor Lukeš, kterému jsme říkali „Faty“, byl to bývalý kněz, byl velmi tlustý a měl chování zcela nepedagogické, protože dětem spílal, říkal například: „Ty volotrku, nestuduj, keď jsi blbý“..... od kvarty jsem byl v Prešově. Tam bylo také reálné gymnázium, profesori byli opět hlavně Češi...

....Předpisy byly velmi přísné. Například bylo zakázáno chodit večer po deváté hodině venku, no a mně se stalo, bylo to tuším v kvartě nebo v kvintě, že v kině Scala hráli velkofilm Kateřina Veliká a já jsem ten film chtěl vidět, protože jsem se o dějiny zajímal. Tak jsem přemluvil otce, aby se mnou šel. A co se nestalo: druhý den si mě zavolał třídní Vorlický a říká: „Lisý, kdes to včera večer po deváté byl?!“ Já jsem odpověděl: „No, byl jsem v kině se svým otcem, protože jsem chtěl vidět ten historický film.“ Pan profesor to vzal na vědomí, bylo to s doprovodem rodičů, takže to bylo v pořádku,....

V kvintě, jako šestnáctiletý byl vybrán ke stipendijnímu tříletému studiu ve Francii

....Začátky studia ve Francii nebyly jednoduché, protože tam se učilo a studovalo úplně jinak než u nás. U nás měla učebnice dějepisu nějakých 120 stránek, profesor nám dal za úkol prostudovat si pár stránek, ale tam nám dali knihu mnohem silnější a prostudovat si třeba 60 stránek na příští hodinu, což s naší slabou jazykovou znalostí byl problém, Lycea byla vlastně taková kasárna, která založil

Napoleon, také to šlo podle vojenského vzoru, v některých lyceích se dokonce ráno bubnoval budíček. U nás na jihu v Nimes nikoli, druhá chlapecká sekce byla u Lionu v Dijonu. Nimes bylo úžasné město, kde byla všudypřítomná římská historie.....

Mezi tím se však v roce 1938 prudce zhoršovala politická situace

.... My jsme o tom hovořili s našimi francouzskými spolužáky a já jsem s hrůzou zjistil, když mi třeba řekl: „Moje vlastenectví nejde tak daleko, abych šel do války za Francii, za svou vlast,“ tak jsem si řekl, že pokud se u nás spoléhá na nějaké spojenectví s Francií, že to je opravdu na vodě, že oni nám na pomoc nepřijdou....

Po prázdninách se už do Francie nevrátil

...Pak jsme v roce 1938 prožili mobilizaci, to bylo na podzim. Já jsem jako dobrovolník uváděl zmobilizované do ubytovacích prostor, do různých sýpek a stodol na vesnicích. A musím říct, že tehdy všichni nastoupili jako jeden muž, nikdo se neulejval....

Opět v Čechách – maturita, 17. listopad 1939

Život na Slovensku se změnil

...v důsledku Ľudácké propagandy se nakonec vzbudily silné protičeské nálady a rok 1939 začal už velice špatně....

Rodina se rozhodla přesunout syna do Čech, k dědečkovi do Kolína

...14. března jsem z Prešova odjel a když jsem byl v Ostravě po půlnoci, přišel průvodčí a hlásil: „Už nás zabírají.“ Takže jsem přijel do Protektorátu. ...Koncem května jsem v Kolíně maturoval. Uvažoval jsem o tom, že se zapíšu na vysokou školu, nakonec jsem se rozhodl pro vysokou obchodní. Jel jsem k zápisu, zapsal jsem se.

Koncem září 1939 odjel do Prahy, zpočátku nebyl moc pilným studentem

...dostal jsem ubytování v Masarykových kolejích v Dejvicích a začal školní rok. Já jsem ovšem moc na přednášky nechodil, protože jsme měli možnost dostávat laciné nebo přímo zadarmo vstupenky do divadel. To mě velmi fascinovalo, protože na Slovensku nic podobného nebylo. No konečně jsem se rozhodl, že budu ráno vstávat v šest a půjdu na přednášky. Moji dva spolubydlíci se mi smáli, protože viděli, že jsem trochu lajdák a chodím hlavně na tu kulturu.

Na kolejích zažil 17. listopadu 1939 německou brutalitu

... podíval jsem se z okna a zjistil jsem, že na ulici před kolejí, takhle vpravo na rohu je těžký kulomet, a tak jsem říkal: „Kluci vstávejte, je zle, oblékejte se“, a já jsem strčil dvě vlněné ponožky do kapes. Vtom jsme uslyšeli rány na dveře, jak rozbíjeli vojáci dveře v nižším patře a za chvíli se už přiblížili k nám. Nechali jsme dveře otevřené, aby je zbytečně nerozmlátili, no a oni nás zahnali dolů do jídelny, tam jsme museli stát s rukama nahoře, snad hodinu, ztratil jsem pojem o čase. Potom přijely nákladáky, začali nás odpočítávat a nakládat na ty nákladáky. Já jsem byl první na řadě, to znamená, když jsme dojeli na místo určení do nějakých kasáren – později jsem zjistil, že to byly kasárna v Ruzyni – jsem vyskakoval poslední. Viděl jsem, že jak ti kolegové vyskakovali, vojáci je mlátili klacky. Ale to nebyly normální pruty. To byly násady od lopat!

Záhy poznal, že se studiem je konec

*...Bylo tehdy řečeno, že vysoké školy se zavírají na tři roky, ale ono to bylo prakticky už napořád. ...
...takže jsem se vrátil do Kolína, abych se co nejdřív dostal do nějakého zaměstnání, protože pokud
bychom nebyli zaměstnání, hrozilo nám nasazení v Říši*

Zapojení do odboje

Práci dostal v grafických závodech Bayer

*... tam jsem pracoval jako praktikant za nejnižší plat asi 600,- korun, byl jsem zařazen jako skladový
účetní. Sklad byl za sazárnou, v této sazárně pracoval korektor Otakar Moravec, u toho jsem se občas
zastavil na kus řeči,*

Bývalý italský legionář Otakar Moravec ho jednoho dne oslovil

*„Já si jdu na chodbu zakouřit, pojd' taky na kus řeči.“ No, já jsem nekouřil, stáli jsme tam a on mi řekl,
jestli bych byl ochoten něco udělat. No, mně bylo jasné, že půjde o nějakou ilegální nebo odbojovou
činnost. Ptal se, jestli se nebojím. No, nebojím, rodinu nemám, co bych se bál. Nakonec ty prožitky
z koleje, kde jsem viděl tu brutalitu....No tak jsem se zapojil, byla to organizace skupina legionářů,
vesměs italských, kromě toho ještě nějakí další lidé, zapojil se do toho i můj otec, který byl rotmistr,
voják z povolání. Já jsem dostal za úkol zorganizovat skupinu mladých lidí, až bude končit válka,
abychom mohli naše záležitosti vzít do vlastních rukou,.... No, tak já jsem toto pověření přijal s tím, že
až bude třeba, budu mít skupinu mladých odhodlaných lidí, ale psát žádné seznamy, budou jen v mé
hlavě, ale seznamy psát žádné nebudu. To bylo velice dobré a moudré opatření,.... nakonec jsem
zjistil, že tato organizace má i zbraně, měli několik vojenských karabin, měli asi dvě bedýnky ručních
granátů, to jsem se dozvěděl bokem, protože jsme měli tu zásadu, že nikdo toho nemusí vědět víc, než
potřebuje...*

Organizace byla však vyzrazena

*Jednoho dne mi máti říkala: „Slyšel jsi to, že zavřeli Moravce?“ „Nejstarší dcera Moravcova , která
pak pracovala na místě svého otce jako korektorka mi řekla: „Járo, prosím tě, já bych potřebovala
nějakou pomoc.“ Měla dvě pistole, které bylo třeba schovat, tedy jeden revolver a jedna pistole,
nějaké letáky, které bylo třeba zničit, tak jsem to honem udělal. Ve skladě byla veliká kamna, ty papíry
jsem spálil, revolver jsem tam strčil pod štosy papíru za takové trámy, ale ta pistole byla tak pěkná, já
jsem se od ní nemohl odloučit, tak tu jsem si vzal do kapsy a odnesl jsem ji domů, tam jsem ji schoval
– vedle dveří byla taková malá dvířka, tam byl koks a já jsem ji strčil pod ten koks.*

Brzy byl zatčen i Jaromír Lisý a jeho otec

*Druhý den jsem přišel domů, to byla sobota, bylo tam gestapo, máti ubrečená v kuchyni, oni byli
v pokoji. Takže takhle to začalo, bylo to v listopadu, 22. listopadu 41. Byly pochopitelně výslechy,
jenže já jsem byl i se svým otcem poslední ze zatčených*

Vězení (Terezín, Pankrác, Drážďany – Georgbährstraße, Matylda, Griebo u Drážďan, Pretzsch)

Z kolínského gestapa byli oba Lisí převezeni do Terezína

*....to bylo v zimě, koncem ledna, všude plno sněhu. Takový pěkný den, sníh se třpytil, oni nás vezli,
udělali nám někde na silnici pauzu. Mně bylo tak nějak veselo z toho pěkného dne a ten komisař*

povídal: „Was lachast du, Jaromír?“, já říkal: „No, že je tak hezky.“ No, on si asi v duchu říkal: „No, ty nevíš, co tě čeká.“ No, taky jo. Přistáli jsme v Malé pevnosti..... Stáli jsme tam, stáli a stáli, nakonec jsem požádal, jestli můžu jít stranou se vymočít, takovej mladej gestápák říkal, že jo. Za chvíli tam přišel takovej tlustej chlap, takovej mektavej papapapa, vyrozuměl jsem: „Co ten chlap tam dělá, co si to dovoluje“ Ten chlap, kterej mi to dovolil, ke mně přiskočil a dal mi facku, že jsem zbytek pustil do kalhot. Akorát jsem se snažil zakrýt brejle, aby mi je nerozbil. To bylo přivítání v Terezíně. Pak nás tam dali na celu číslo 9. Když říkám celu, tak to byly takové velké místnosti, ve kterých ovšem bylo padesát lidí ve třech palandách nad sebou. V těch palandách bylo málo místa, tam se člověk nemohl posadit, protože na to místo nebylo, ale přitom byla povinnost, aby to bylo vzorně ustlané, to byl vždycky ráno tělocvik, aby se tam člověk vůbec mohl připlazit. Odtamtud jsme chodili na práci na Reichsbahn, to bylo na železnici do Ústí nad Labem, pěšky z Malé pevnosti do Litoměřic, z Litoměřic vlakem na Reichsbahn a potom dál..... Musím říci, že jsem měl veliké štěstí, že jsem se dostal na celu, nebo spíš barák číslo 9, protože tam byli študenti, prostě byl jsem mezi svými. S těmi študenty to bylo tak, že oni byli zatčeni, respektive posbíráni v Praze 28. října, kdy študenti chodili s vlaječkami a trikolorami, pěkně oblečení. Jenomže ve městě probíhaly provokace, studenty hned zatýkali a rovnou je dali do Terezína. Takže oni tam byli první. Protože Terezín byl před tím vojenské gardizonní vězení a oni to zařizovali pro velký počet vězňů. Tak ti hoši nám vyšli vstříc, otce šoupli ke kuchyni škrabat brambory, já jsem tedy musel chodit na ten Reichsbahn, bylo to pár dní a potom, když se tam měnily posty, tak mě dali do výdeje potravin, kráječ chleba jsem byl – Brotschneider. A to bylo dobrý, protože – no vězňové říkali „ulejvka“. Musel jsem podle stavu vězňů, podle tabulek, vydávat potraviny na ten určitý den a krájet chleba,

Po atentátu na Heydricha se podmínky pro vězně zhoršily

Jednoho krásného dne ten můj bachař, u kterého jsem pracoval,řekl: „Nimm die Karre und komm mit!“ Vem káru a pojed' se mnou! To se před tím nikdy nestalo, protože nám vozili potraviny z města sami. Tak jsem vzal káru, vyjeli jsme k Litoměřicům, tam někde koupil několik hlávek zelí, které jsme dali na tu káru a on mi řekl: „Teď se vám špatně povede.“, říkám: „Co se stalo?“ a on: „Byl atentát na Heydricha.“ A taky jo, protože od té doby začali v dílnách dělat rakve, dřevěné bedny na lidi. To trvalo pár dní, potom nás zavolali, šest – mě, mého otce a ještě další čtyři, na nákladák, vezli nás někam, no, zavezli nás na Pankrác, tam nás strčili každého do jiné cely. Tam jsme byli svědky té heydrichiády, protože denně vyvolávali nějaká jména, vyváděli lidi a věděli jsme, že jdou na popravu.

V pankrácké věznici byli svědky další německé krutosti

...jednoho dne v noci tam do naší cely vrazili chlapíka v klotovém plášti. Já jsem byl velitel cimry, tak jsem mu dal matrace vedle své postele, on si tam lehl a ráno vedle něj byla kaluž krve, on si totiž skly z brýlí podřezal žíly. Dovedete si představit, tím tupým sklem si přepilovat žíly! Prostě bylo to tak, musel jsem zavolat bachaře, ten nařídil, aby on, ten zraněný to vytřel, přinesl kbelík, hadr, my jsme to pochopitelně, když odešel, udělali sami. Bylo to tak, že když dělali razie po domech, dům od domu, tak jeho našli ve světlíku, byl to Žid, kterého schovávali lidi ve světlíku a domovník a jeho dcera mu tam dávali jídlo. A oni ho při té razii objevili. Čili bylo jasné, jak skončí. Ale zajímavé bylo, že oni ho nejdřív ošetřovali, ovázali, denně mu nosili nějakou pilulku, protože se mu začal tvořit zánět žil, když ho vyléčili, tak ho zavolali...

Z Pankráce byli převezeni do vězení v Drážďanech na Georgbährstraße

...Ale potom nás přendali do jiné věznice, to byla tzv. Matylδα, tam ty poměry byly mnohem lepší, lidštějši a tam jsem se seznámil s řadou lidí. Tehdy tam byl např. Otakar Jandera, to byl velký sportovec, Spartan, atlet. A další lidé tam byli, byl tam např. jeden vězeň, který byl už 10 let ve vězení,

komunista, kterého zatkli hned, když se Hitler chopil moci a který neměl vůbec zuby, vymlátili mu zuby,

Z Drážďan je odvezli o Velikonocích 1943 do Litoměřic k soudu

...Volksgericht, k lidovému soudu, tam připravili proces. Bylo nás tam asi dvacet. Ti naši vedoucí tam nebyli – Otakar Moravec, Dr. Dvořák, Adrian, ještě jeden – Chlubna se jmenoval, ti tam nebyli, ti byli jinde, ti byli potom popraveni v Drážďanech.

Po odsouzení do tábora v Sasku

...severně od Drážďan byl ten lágr, jmenovalo se to Elberegulierungslager, prostě tábor na regulaci Labe, ale byl to koncentrák, nic jiného. Odtamtud nás vozili na práci na letiště do Dessau. V Dessau totiž byly závody Junkers – JUMO – Junkers Motorenwerke, letecké závody, oni tam vyvíjeli nové typy letadla a bylo tam třeba prodloužit rozjezdovou dráhu, takže tohle dělali vězňové. Ovšem žádné mechanismy tam nebyly, žádné bagry, jenom lopata a krumpáč.... Ta fyzická práce, to nebylo to nejhorší, pracovat venku, to bylo lepší než být někde na cele, ale nebyla k tomu strava. Strava vypadala asi tak, že ráno jsme dostali kávu, to byla nějaká melta, ani to nebylo moc teplý, pochopitelně neslazená, porce chleba, to bylo 300 g chleba, to byla porce na celý den.... Takže jsme pomalu začali ztrácet síly. Tohle bylo jaro 1943 a mně se stalo koncem roku 43 jsem měl takovou smůlu, že jak jsme takhle stáli za sebou a kopali jsme a házeli lopatou, ten, co stál za mnou mě nechtíc zranil na ruce a teď mi tekla krev a já jsem si říkal: „Tahle růžová tekutina přeci není žádná krev!“ To byla růžová bezbarvá tekutina, normálně je přeci krev hustá, červená, no byla to prostě známka podvýživy. Jedna výhoda byla, že když jsme pracovali, tak jsme dostávali jednou za čtrnáct dní krabičku cigaret, 10 cigaret, bylo to to nejhorší svinstvo, jaké může být, jmenovalo se to Bregava nebo Caro, ale mezi kuřáky o to byl obrovský zájem a tržní cena té krabičky cigaret byly dvě porce chleba. Hnedka zkraje za mnou přišel nějaký německý vězeň, abych mu to dával, že mi bude dávat pravidelně ten chleba, tak jsme se dohodli, a tak jsem měl jednou za čtrnáct dní dvě porce chleba navíc. Jinak vám můžu říct, když normálně člověk fasoval ten kousek chleba, tak váhal, jestli to má sníst hned, nebo jestli si má vzít kousek k snídani, kousek na oběd, protože když to snědl hned, tak se sice na chvíli trochu zasytil, pak měl ale celý den hlad. Byli i takoví šetřílkové, kteří si odepřeli ten jeden krajíček denně, aby si nastřádali jednu porci. Jenomže pak jim to třeba našli shnilé pod polštářem a to nebylo moudré. Tak já jsem si jednou za čtrnáct dní dopřál, že jsem snědl celou porci.

Vězeňskou správu měli v rukách tzv. badatelé v Bibli

....tzv. Biebelforschové, badatelé v Bibli, to byli lidé, kteří z náboženských důvodů odmítli vzít do rukou zbraň a bojovat a šmahem dostávali 15 let káznice, ostatní odcházeli postupně a oni tam byli pořád,Jeden ten Biebelforscher si nade mnou vzal protektorát nebo patronát lépe řečeno. A říkal mi: „Hele, Járo, když tady bude viset ten Kochgeschirr“, ta jejich jídelní miska, oni měli jiné, takové fazolovité a delší, „tak, když tady bude viset, tak je to tvoje.“ Tak jednou za čas. Když byla hrachová kaše, tak jsem tam měl plnou tu misku, a to jsem se najedl dosyta.

Najednou zmizel Jaromírův otec,

.... A on mi přišel potom říct, že otec je v pobočném lágru Pretzsch, já jsem říkal: „On se bude strašně trápit, že mě nevidí.“ A on říká: „Tak my tě tam pošleme za ním. S příští zásilkou prádla pojedeš taky“. A opravdu, jednoho krásného dne mě zavolali, posadili mě na nákladáček, kde byla nějaká prostěradla a já jsem jel do Pretzsche.

V lágru v Pretzschu poznal pan Lisý podle svých slov spoustu zajímavých lidí

...tak já jsem byl v místnosti, kde byli těžší zločinci, byl tam vrah, který zabil svou družku, byl tam řezník, který měl černé porážky, byl tam kasař, byl tam gay, to bylo totiž v Německu trestné. Takže do této společnosti jsem se dostal a já jsem si říkal, jak oni budou se mnou – s politickým vězněm a mladým klukem jednat. Byli naprosto fér...., ti hoši mluvili o těch svých osudech, to bylo také velice zajímavé, tam například jsem zjistil, že ten kasař, to byl ohromně férový kluk, takový ostrý chlapík, ale kamarád prvotřídní. Byly mezi námi opravdu výborné vztahy....., byl bych se rád s některým z nich sešel po válce, ale už se rozprchli a byli pryč..... mě dali do party se zedníkem, to byl zedník Rakušák ze St. Pölten, tam totiž na okraji Schmiedebergu – Bad Schmiedeberg, tam byl lazaret, byly rozestavěné rodinné domky a my jsme dostali za úkol je dostavovat. Takže on byl zedník, machr, já jsem byl přidavač. Vypadalo to tak, že ráno nás tam přivezli, shodili nás z nákladáku, jeli dál a my jsme tam byli sami dva, já jsem mu prosíval písek, on si dělal maltu, on to omítal, někdy mi to taky půjčil, abych si to taky zkusil, jak to je těžké to omítání, prostě to byl blahej život, protože já jsem se tam, to bylo jaro 44, svlékl jen do kalhot, prosíval jsem tam písek na sluníčku, prostě jsem dělal, co bylo třeba. My jsme měli povoleno jít ráno do lazaretu a dostat tam nějaké zbytky jídel, tak například jsme dostali misku ovesné kaše, která byla třeba trošku žluklá, ale to nám nevadilo, dostali jsme kousky chleba nebo kousky zeleniny, takže jsme měli i takovéhle přilepšení, já jsem si to pochopitelně nenechával pro sebe, ale nosil jsem to tátovi, který jezdil na výkopové práce.

Poznal zde dokonce slušnějšího bachaře

.... on se sice jmenoval Henker, což je německy kat, ale byl to člověk, který nás nehonil, vyžadoval pořádek, ale tím to končilo.

Přiblížil se den Jaromírova propuštění

...já jsem měl být propuštěn v červnu 1944 a když se překulilo jaro a já jsem si říkal: „Sakra, kdyby mě byli odsoudili na delší dobu, byl bych docela rád, protože bych tady byl s tím tátou do konce.“
.....nevím, co bude dál, někteří byli propuštěni, někteří šli rovnou do koncentráku, prostě u každého to bylo jinak. A já jsem hlavně měl obavy, jak bude vypadat konec války tady v Pretzsch, protože otec by měl mít konec až někdy v listopadu. Když jsem končil, rozloučili jsme se, dostal jsem na cestu jízdenku, dvě porce chleba, dvě marky a papír, že jsem propuštěn, s tím, že se mám hlásit v Kolíně na gestapu.

Návrat domů

....do Prahy jsem přijel z Drážďan někdy v noci, do Kolína jsem se dostal asi ve čtyři ráno, matka byla strašně ráda, že už jsem doma a pochopitelně jsme to oslavili tím, že jsem se druhý den pořádně najedl. Já jsem si, pokud jsem byl v Pretzsch, říkal, že ze začátku budu jíst jen ovesnou kaši. Ale všechno bylo jinak. Máti udělala bramborový salát, říkala, že je jenom hubenej, že tam není žádná majonéza, a řízek k tomu. Prostě jsem neodolal a pochutnal jsem si

V myšlenkách byl u otce

....když tu konečně, snad to bylo 10. května, se objevil doma, přijel na kole, Tak jsme se šťastně setkali,

Nastává normální život

válka skončila, otec bude ještě sloužit několik let v armádě, dostane válečné vyznamenání, já budu pokračovat ve studiu, které pro mě sice začalo, ale vzápětí skončilo, takže se vynasnažím v co nejkratší

době svoje studium ukončit, potom mě čeká nějaké zaměstnání, ještě nevím přesně, co budu dělat. Ať je, to jak chce, budu se snažit tím životem nějak čestně projít.

Co si odnesl pan Jaromír Lisý z pobytu ve vězení?

všude člověk narazí na dobré lidi, ať je to na té či oné straně, všude je třeba chovat se k lidem přátelsky a snažit se jim pomáhat, pokud člověk může. No, a pokud jde o hrdinství, tak si říkám, to je ta poslední facka, kterou člověk ještě vydrží! Jinak – byla to velká škola, musím říct upřímně, že kdybych měl prožít něco podobného znovu, že bych se asi choval stejně, že člověk musí prostě pokorně přijmout svůj osud. Tím bych skončil toto vyprávění.